

VÄLISÜLIÕPILASTE ÕPPIMINE JA ÕPETAMINE EESTI KÕRGGKOOIIDES

UURINGU TULEMUSTE KOKKUVÕTE

Aruande täisversioon:

http://ekka.archimedes.ee/wp-content/uploads/Temaatilise_hindamise_aruanne_2019.pdf

Aruande „Välisüliõpilaste õppimine ja õpetamine Eesti kõrgkoolides“ eesmärk on anda ülevaade Eesti kõrgkoolide esimese ja teise astme välisüliõpilaste õppimise ja õpetamisega seotud kitsaskohtadest ning parimatest tavadest ning anda teemakohaseid soovitusi nii kõrgkoolidele kui ka poliitikakujundajatele.

Teemavaliku peamine põhjus on välisüliõpilaste arvu kiire kasv viimasel kümnel aastal ja nende osakaalu suurenemine olukorras, kus Eesti üliõpilaskonna arvukus väheneb ja kvalifitseeritud töötajate puudujääk Eesti tööturul on tuntav.

Kõnealuse teemaga haakuvad uuringud on näidanud, et välisüliõpilased erinevad Eesti üliõpilastest mitmeti: välisüliõpilaste hulgas on katkestajate osakaal tunduvalt väiksem kui kõrghariduses tervikuna, samas on välisüliõpilased keskmisest rahulolematumad info kättesaadavuse ja nõustamisega, aga ka õppejõudude inglise keele oskusega. Eriti suure probleemina on ilmnunud praktikavõimaluste vähesus. Raskusi on ka välisüliõpilaste integreerimisega õppekavavälistes akadeemilistes ja muudesse tegevustesse.

Välisüliõpilaste osakaal on üks tulemusnäitajaid kõrgkoolide rahastamisel riigieelarvest. Kõrgkoolid avavad ingliskeelseid õppekavu muuhulgas selleks, et hankida õppemaksude kehtestamisega lisavahendeid ja/või kompenseerida vähenevat kohalike üliõpilaste arvu. Teiste seas otsib käesolev uuring vastuse ka küsimusele, mis on ingliskeelsete õppekavade avamise ja välisüliõpilaste osakaalu suurendamise põhjused kõrgkoolide vaates.

Proovihindamises osalemine oli kõrgkoolidele vabatahtlik. Osalema olid oodatud kõrgkoolid, kus on vähemalt üks võõrkeelne õppekava ja võõrkeelsel õppekaval õppimas vähemalt kümme välisüliõpilast. Hindamises nõustusid osalema kuus kõrgkooli: Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor (EEK Mainor), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA), Estonian Business School (EBS), Tallinna Tehnikaülikool (TalTech), Tallinna Ülikool (TLÜ) ja Tartu Ülikool (TÜ). Kõrgkoolil oli võimalik valida, milliste õppekavadega hindamises osaleda.

Hindamises osalenud kõrgkoolid ja õppekavad

EEK Mainor	Arvutimängude disain ja arendus (RAK) Ettevõtlus ja äriinnovatsioon (RAK) Rahvusvaheline ärijuhtimine (MA)
EMTA	Muusika (BA) Muusika (MA)
EBS	Rahvusvaheline ärijuhtimine (BA, EBSi lühend intBBA) Rahvusvaheline ärijuhtimine (MA, EBSi lühend MAi)
TalTech	Rahvusvaheline ärikorraldus (BA) Tehnoloogia valitsemine ja digitaalsed muutused (MA)
TLÜ	Audiovisuaalne meedia (BA) Kommunikatsioonijuhtimine (MA)
TÜ	Arstiteadus (INT) Euroopa Liidu – Venemaa uuringud (MA) Filosoofia (MA) Informaatika (MA) Rahvusvahelised suhted ja regiooni uuringud (MA)

Uuringu läbiviimisesse olid kaasatud:

- Haridus- ja Teadusministeerium
- Kõrgkoolid
- Eesti Üliõpilaskondade Liit
- Siseministeerium
- Tööandjate Keskliit
- SA Archimedes Hariduse rahvusvahelistumise agentuur
- SA Archimedes Akadeemilise tunnustamise infokeskus

Hindamisel keskenduti järgmistele teemadele:

- a) õppekavade avamine ja vastuvõtt;
- b) õppe eest tasumine;
- c) õppimine ja õpetamine;
- d) välisüliõpilaste praktika ja tööle rakendumine;
- e) üliõpilaste ja õppejõudude tugisüsteemid.

Meetod:

- Kõrgkoolide esitatud eneseanalüüsid etteantud küsimustiku alusel
- Varasemate uuringute ja analüüside tulemused
- Haridus- ja Teadusministeeriumi taustandmed
- Intervjuud kõrgkoolide juhtide, tugistruktuuride esindajate, õppekavajuhtde, õppejõudude ja üliõpilastega (november-detsember 2018)
- Intervjuud praktikaettevõtete esindajatega

Hindamiskomisjoni kuulusid:

- **Kristiina Tõnnisson**, Tartu Ülikool, Johan Skytte poliitikauuringute instituudi juhataja, komisjoni esimees
- **Maiki Udam**, kõrghariduskonsultant, komisjoni sekretär
- **Sigrid Lainevee**, Estonian Business School, Helsingi filiaali juhataja
- **Jekaterina Masenko**, Tallinna Ülikool, üliõpilane
- **Britt Järvet**, Tartu Ülikool, üliõpilane, Eesti Üliõpilaskondade Liidu juht
- **Anne Pikkov**, Eesti Kunstiakadeemia õppeprorektor
- **Gunnar Pih**, Tallinna Tehnikaülikool, tarkvarateaduse instituudi dotsent, infotehnoloogia teaduskonna magistriõppe prodekaan
- **Kai Treier**, SA Archimedes, hariduse rahvusvahelistumise agentuuri analüütik

Hindamist koordineeris **Liia Lauri** (EKKA).

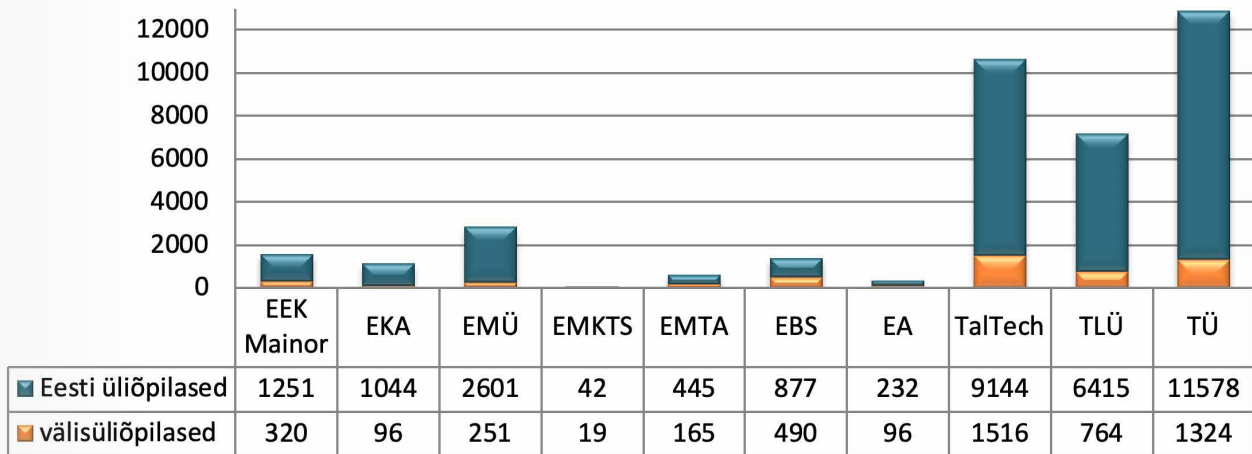
ÜLEVAADE HETKESEISUST JA VARASEMATEST UURINGUTEST

Välisüliõpilaste osakaal on üks Eesti elukestva õppe strateegia 2020 ja kõrgharidusprogrammi 2018-2021 võtmenäitajaid. Sihiks on seatud 10% üliõpilaskonnast.

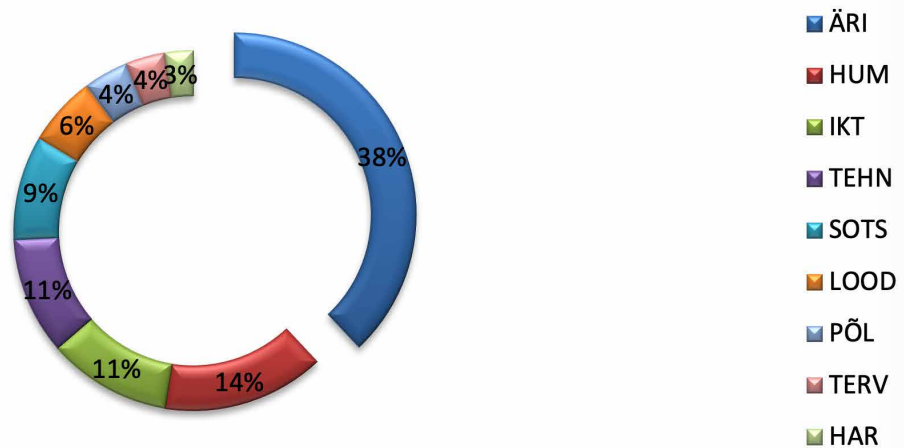
Kõrgharidusprogrammis on sõnastatud ka kõrghariduse rahvusvahelistumise eesmärk laiemalt: toetada Eesti majanduse kasvuvaldkondi ning kõrghariduse kvaliteedi kasvu. Programm sedastab, et rahvusvaheliste õppekavade arendamisel tuleb pöörata muuhulgas rõhku sellele, mis on võõrkeelse õppe lisandväärtus ehk millised on iga lõpetaja võimalused siseneda Eesti tööturule. Erilist tähelepanu tuleks programmi kohaselt pöörata eesti keele õpetamisele välistudengitele mõeldud õppekavades. Erasektori vastutus on pakkuda kõrgkoolidele tuge praktikakohtade võimaldamisel välistudengitele ning teavet võimalikest töökohtadest. 2018. aasta lõpus ülikoolidega sõlmitud halduslepingutesse on kirjutatud juba konkreetsemad sõnumid nii ingliskeelsete õppekavade kui eesti keele õpingute kohta ingliskeelsetel õppekavadel: ülikool pöörab võõrkeelsete õppekavade arendamisel senisest enam tähelepanu Eesti tööturu ja majanduse vajadustele, arvestades Eesti teaduse tugevaid külgi, ning tagab kõigis vähemalt kaheaastastes ingliskeelsetes õppekavades eesti keele ja kultuuri õppe vähemalt 6 EAP mahus. Käesoleva uuringu raames läbi viidud intervjuud toimusid 2018. aasta novembris, mistõttu halduslepingutes sisalduvad kokkulepped veel tulemustes ei kajastu. Küll aga kinnitavad tulemused seda, et vajadus sarnaste kokkulepete järele on olemas.

Välisüliõpilaste arv on viimasel kümnel aastal kasvanud kiiresti ning nende osakaal on Eesti üliõpilaskonna arvukuse vähenemise taustal suurenenud veelgi kiiremini. 2017/2018. õppeaastal oli välisüliõpilasi Eesti 9,5%. 2018/2019. õppeaasta alguses oli välisüliõpilaste osakaal üliõpilaste koguarvust 11%, olles ületanud seatud eesmärgi. Kõige suurem on välisüliõpilaste osakaal doktoriõppes (21,4%) ja magistriõppes (18%). Avalik-õiguslike ülikoolide bakalaureuseõppes moodustavad välisüliõpilased 9% õppijaskonnast.

Kõrgkooliti on välisüliõpilaste osakaalud üsna erinevad. EHISE andmete põhjal on erakõrgkoolides õppivate üliõpilaste osakaal kõigi üliõpilaste arvestuses vähenenud, kuid samas on erakõrgkoolides õppivate välisüliõpilaste osakaal kasvanud kiiremini kui avalik-õiguslikes ülikoolides.

Joonis 1. Ülevaade kõrgkoolide üliõpilaskonnast, sh välisüliõpilaste osakaalud (EHIS, 2019)

Joonis 2. Välisüliõpilaste jagunemine õppevaldkonniti (EHIS, 2019)

Aastatel 2014–2018 on läbi viidud mitmeid uuringuid ja analüüse, mis käsitlevad muu hulgas välisüliõpilaste õppimisega seotud aspekte.

- Archimedes (2015). Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise tutvustamise strateegia 2015-2020.
- Archimedes (2018). I-Graduate üleilmne välisüliõpilaste uuring International Student Barometer.
- Centar (2018). Õppekeel Eesti kõrghariduses. Uuringu lõppraport.
- Ernst & Young Baltic (2017). Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuring.
- Haaristo, H-S. (2014). Välisüliõpilased Eestis – kas vajame neid ka tööturul? – Poliitikaanalüüs nr 2. Praxis.
- Karu, R. (2018). Välisstudengid – kas väärtuslik ressurss tööturul või kõrghariduse eksport?
- Kreegipuu, T. (2017). Välisüliõpilased Eesti kõrghariduses. Haridus- ja Teadusministeerium.
- Lauri, L.; Mattisen, H. (2017). Kõrgharidusõppe kvaliteedi hindamise tulemused 2012–2016.
- Leppik, M. (2018). Kutse- ja kõrgharidusõpingud lõpetanute edukus tööturul.
- Riigikontrolli audit (2015). Ülevaade riigi rändepoliitika valikutest. Milline on rände roll tööjõupuuduse vähendamisel?
- Treier, Kai (2019). Eesti kõrgkoolide Erasmus+ üliõpilaste õpiränne aastatel 2014-2016.
- Praxis (2017). Rahvusvaheline üliõpilaste eluolu uuring Eurostudent VI.

- Tänav, T.; Villenthal, A. (2018). Rahvusvaheliste üliõpilaste teadlikkus pakutavate tugiteenuste kohta. Eesti Üliõpilaskondade Liit.
- Selliov, R. (2018). Õppekeel Eesti kõrgkoolides EHISe andmetel. Statistiline ülevaade. Haridus- ja Teadusministeerium.

LÜHIKOKKUVÕTE VARASEMATES UURINGUTES KÄSITLETUD TEEMADEST JA PROBLEEMIDEST

Ingliskeelne õpe kõrgkoolides

Centari keskuse tehtud uuringu (2018) järgi ootab Eesti kõrgkoole ees ingliskeelse kõrgharidusõppe kasv. Samas on oluline säilitada eestikeelne õpe kõrghariduse esimesel astmel ning lõimida enam eesti- ja ingliskeelset õpet, pakkudes kohalikele üliõpilastele võimalust parandada võõrkeeleskust ning avardada maailmapilti mitmekultuurilises õppekeskkonnas. Välisüliõpilastele on vaja pakkuda eesti keele ja kultuuri paindlikku õpet, tagades samas ingliskeelsetel õppekavadel õppivate üliõpilaste ja õpetavate õppejõudude inglise keele oskuse tasemel, mis on vajalik kvaliteetse õppe pakumiseks ja selles osalemiseks (Centar, 2018).

Õppe kvaliteet

Varasemad uuringud näitavad, et välisüliõpilaste valikud ja õpikäitumine eristuvad mitmes aspektis keskmistest näitajatest. Samuti on välisüliõpilased kõrgharidussüsteemiga seotud vajaduste ja ootuste poolest kohalikest üliõpilastest erinevad.

Välisüliõpilaste tagasiside õppe kvaliteedi kohta on vastuoluline, millest võib järeldada, et õppetöö tase ei ole alati ühtlane ja ootustele vastav. Probleeme on välisüliõpilaste integreerimisega õppekavavälisesse akadeemilisesse ja muudesse tegevustesse, muu hulgas ingliskeelse info puudumise tõttu. Välisüliõpilased tunnevad puudust kontaktidest kohalike üliõpilastega (Ernst & Young Baltic, 2017). Niisamuti pärsib üliõpilaste ja õppejõudude ebaühtlane inglise keele oskus kohati õppetöö sisukat ja ladusat läbiviimist (Centar, 2018). Samas vilistlaste uuringu tulemustes (Ernst & Young Baltic, 2017) seda probleemina ei mainita.

Välisüliõpilaste hulgas on katkestajate osakaal (2016/2017 – 9,4%, 2018/2019 – 9,1%) oluliselt väiksem kui kõrghariduses tervikuna (2016/2017 – 14,5%, 2018/2019 – 13,6%) (Kreepipuu, 2017; HaridusSilm, 2019).

Välisüliõpilased on võrreldes koduüliõpilastega aktiivsemad välismobiilsuses osalejad. Aastatel 2014-2016 on kasvanud Erasmus+ õpirändes osalenud välisüliõpilaste osakaal 18%lt 28%le. Praktikantide seas on välisüliõpilaste osakaal veel kõrgem, kõikidest osalenutest neljandik (25%).

Praktika ja rakendumine tööturul

Välisüliõpilaste praktika teema jookseb probleemina läbi õppekavarühmade kvaliteedi hindamise aruannetest: välisüliõpilased ei saa kõrgkoolilt piisavalt tuge praktikakohtade leidmisel, kõrgkoolid ei arvesta praktikalepingute sõlmimisel välisüliõpilaste erisustega jne (Lauri, Mattisen, 2017).

Atraktiivsete rahvusvaheliste õppekavade abiga on võimalik tuua Eesti kõrgkoolidesse talendikaid välisüliõpilasi ning luua seeläbi eeldused kvalifitseeritud töötajate puudujäägi osaliseks kompenseerimiseks Eesti tööturul. „Eesti kõrghariduse rahvusvahelise tutvustamise strateegias 2015–2020“ on seatud eesmärgiks, et 30% Eestis lõpetanud magistri- ja doktoritaseme välisüliõpilastest töötab pärast lõpetamist Eestis. Mida kõrgem on kõrgharidusaste, seda suurem on nende lõpetajate

osakaal, kes jäävad Eesti tööjoturule. Riigikontrolli auditi (2015) kohaselt jääb Eestisse keskmiselt 20,7% välisüliõpilastest. Auditi kohaselt jäävad Eestisse tõenäolisemalt tööle kutseharidust ja rakenduskõrgharidust omandama tulnud õppurid. Bakalaureuse- (15,3%), magistri- (15,2%), aga ka arsti ja hambaarsti erialal õpingud lõpetanud isikutest (8%) jääb Eestisse tööle väiksem osa. Erandiks on doktoriõpingute lõpetajad, kellest auditi kohaselt jäi üle kolmandiku tööle Eestisse. TÜ välisüliõpilaste küsitluse (2017) põhjal sooviks pärast lõpetamist Eestisse jääda 41% vastajatest, 8% sooviks siin edasi õppida. TalTechi küsitluse põhjal soovib end tulevikus Eestiga siduda üle 80% lõpetanud välisüliõpilastest (Karu, 2018).

Uuring „International Student Barometer“ (2018) näitab, et Eesti (välis)üliõpilased on võrreldes teistes riikides õppivate välisüliõpilastega keskmiselt vähem rahul võimalusega omandada töökogemus õpingute ajal (57%, maailmas 68%) ning leida pärast lõpetamist tööd (69%, maailmas 78%).

Välisüliõpilaste jäämist Eestisse tööle soodustaks praktika sooritamine siinsete tööandjate juures, kuid sidusrühmade valmidus toetada välisüliõpilaste tööerakendumist Eestis ei ole piisav. Eestisse tööle jäämise peamise takistusena nähakse vähest eesti keele oskust, mistõttu peetakse vajalikuks laiendada õppekava raames pakutavat eesti keele õpet. (Ernst & Young Baltic, 2017) Samuti ilmneb Ernst & Young Balticu (2017) uuringust, et 55% vilistlastest ei ole rahul praktikavõimalustega Eestis. Ka 2018. aastal EÜLi välisüliõpilaste tugiteenuste teadlikkuse uuringu kohaselt ei ole üle 50% vastanutest saanud infot praktika ega töövõimaluste, samuti mitte tööõiguse, lubade ega lepingute kohta. Uuringu kohaselt sai vaid 33% praktikale kandideerijatest kõrgkoolist asjaomast abi (Tänav, Villenthal, 2018).

Tugiteenused välisüliõpilastele

Rahvusvaheline välisüliõpilaste rahulolu-uuring „International Student Barometer“ (2018), milles osales 2017. aastal ligi 110 000 välisüliõpilast 129 kõrgkoolist üle maailma, sh üheksast Eesti kõrgkoolist, näitas, et välisüliõpilased hindavad Eestis elamist ja õppimist üldiselt kõrgelt ning nende rahulolu on võrdne Euroopa keskmisega (elu Eestis – 88%, maailmas – 90%; õppetöö Eestis – 88%, maailmas – 87%). Nõrgema küljena tuuakse esile välisüliõpilaste nõustamisteenused, nt karjääri-nõustamise võimalused: rahulolu karjäärinõustamisega Eestis – 53,9% (maailmas – 71%), rahulolu üliõpilaste nõustamisega Eestis – 85,7% (maailmas – 92,8%) Välisüliõpilaste rahulolu võimalusega leida kohalikke sõpru oli 56,8% (maailmas – 72,3%).

Ernst & Young Balticu (2017) uuringu kohaselt on välisüliõpilastest vilistlased Eestis omandatud kõrgharidusega üldiselt rahul. Kriitilisemad ollakse tugiteenuste, info kättesaadavuse ja õppekorralduse suhtes. Ligi veerand uuringus osalenud vilistlastest ei olnud pakutavatest nõustamis- ja infoteenustest teadlikud ning ligi viiendik ei olnud saanud vajalikku tuge piisavalt.

Välisüliõpilased vajavad rohkem abi majutuse leidmisel, samuti tervisteenuste kasutamisel. Ingliskeelne info kõrgkoolide veebilehtedel pole piisav, et välisüliõpilased oleksid informeeritud stipendiumitest, tööpakkumistest, koolisestest sündmustest ja huvitegevusest, mis võimaldaks paremini kohaneda Eesti ühiskonna ja kultuuriruumiga. Välisüliõpilased vajaksid rohkem (kõrgkooli) tuge ka panga- ja tervisteenuste korraldamisel ning töö leidmisel. (Tänav, Villenthal, 2018)

TEMAATILISE HINDAMISE TULEMUSED KOKKUVÕTLIKULT

1. Õppekavade avamine ja vastuvõtt

Ingliskeelsete õppekavade avamisel lähtutakse kõigis vaadeldud kõrgkoolides üldisest korrast, kuid õppekavade avamise ja välisüliõpilaste värbamise põhjused on kõrgkooliti ja erialati erinevad.

Eri kõrgkoolide intervjuudel ja arengukavades mainiti järgmisi eesmärke seoses ingliskeelsete õppekavade avamise ja välisüliõpilaste arvu suurendamisega:

- korvata Eesti üliõpilaste puudust ja aidata konkreetset eriala elus hoida;
- tagada üliõpilastele motiveeriv ja väga hea kvaliteediga rahvusvaheline õpikeskkond ning konkurentsivõime tööturul ning anda seeläbi oluline panus Eesti majanduse arengusse
- toetada Eesti tööturu vajadusi;
- leevendada välisõppejõudude kaudu eesti õppejõudude nappust ning tagada hea õppekvaliteet ja piisav õppejõudude järelkasv;
- kujuneda rahvusvaheliseks ülikooliks
- tutvustada Eestit maailmas
- pälvida rahvusvaheline akrediteering
- pakkuda arenguabi idapoolsetele riikidele (Ukraina, Gruusia jne);
- teenida lisaraha õppekavadega, mis on loodud turu nõudlusest lähtudes.

Suurtes ülikoolides algatatakse õppekavade avamine ning motiveeritakse tegijaid pigem üksikute akadeemiliste üksuste tasandil. Samas kõrgkoolis võisid eri huvirühmad (juhtkond, tugistruktuuri esindajad, õppekavajuhid) väljendada väga erinevaid arvamusi selle kohta, kui suur võiks välisüliõpilaste osakaal ülikoolis olla või peaks olema.

Üliõpilaste värbamisel püütakse kõikjal järgida rahvusliku ja geograafilise mitmekesisuse printsiipi ning vältida liiga suuri rahvusühmi. Kõrgkoolid ei ole üldiselt määranud kindlaks konkreetseid sihtriike. Kõrgkoolide esindajad kiitsid eriti Ukrainast ja Gruusiast pärit üliõpilaste taset ning mitmel juhul märgiti, et rohkem üliõpilasi võiks tulla Balti riikidest ja Skandinaavia maadest.

Üliõpilaste vastuvõtt rajaneb kõigis kõrgkoolides selgetel põhimõtetel ning on üliõpilaste hinnangul lihtne ja arusaadav. Dokumente saab esitada üldjuhul DreamApply keskkonnas. Vastuvõtu käigus teevad kõik kõrgkoolid koostööd ka PPA ja ENIC/NARICuga.

Kandideerimisel tuleb üldjuhul esitada haridust tõendav dokument, keeleoskuse tõend ja motivatsioonikiri. Enamikul erialadel peab inglise keele oskus vastama tasemele B2. Paljudel erialadel vesteldakse sisseastujatega ka Skype'i teel või kõrgkoolis kohapeal. EMTAs ja TLÜ BFMis on peale vestluse ka erialaeksamid.

TÜ IT-erialadel läbivad kõigi välisüliõpilaste motivatsioonikirjad plagiaaditesti, mille abil on tuvastatud üsna suur hulk standardseid kirju. TalTechi tehnoloogia valitsemise ja digitaalsete muutuste (HAGM) õppekaval on sagedaste plagiaadijuhtumite tõttu motivatsioonikirjade küsimisest sootuks loobunud. Seevastu TÜ Skytte instituudi magistriõppekavadele konkureerivate Eesti kandidaatide motivatsioonikirjade puhul on täheldatud, et need on tihti kesisema kvaliteediga kui väliskandidaatide omad, mistõttu on kohalikel raske pääseda nendele õppekavadele õppima, kuigi huvi on suur.

Enamikus kõrgkoolides tunnistati, et sisseastumisdokumendid ei anna alati üliõpilaste teadmistest ja oskustest adekvaatset pilti, eriti puudutab see reaalinete tundmist ja keeleoskust. Seetõttu on vastuvõetute tasemeerinevus päris suur. See aga ei ole seotud päritolumaaga, vaid on individipõhine.

Lahenduseks on eelmise õppeastme õpitulemuste ja eeldusainete olemasolu hindamine vastuvõtul, samuti portfooliote esitamine loomingulistel erialadel.

Enamik kõrgkoole küsib vastuvõtudokumentide menetlemise eest tavaliselt tasu, mis on olenevalt kõrgkoolist 50–80 eurot. Intervjueeritud üliõpilased tasu suuruses probleemi ei näe, küll aga mainiti raskusi tasu ülekandmisel.

Vastuvõtuavalduste esitamise tähtaeg on üldjuhul märtsis või aprillis. EEK Mainoris võib avaldusi esitada jooksvalt läbi aasta ning vastuvõtt toimub ja õppetööd on võimalik alustada kaks korda aastas.

Üliõpilased, kes on vastu võetud ja kinnitavad oma õppima tulekut, alustavad üldjuhul ka õpingutega. Kõrgkoolid ei näinud probleeme ka viisade ja elamislubade väljastamisega – peaaegu kõik, kes vastu võeti, said ka sissesõiduloa. Väga üksikutel juhtudel ei ole elamisloa saanud üliõpilane kõrgkooli jõudnud, vaid on ilmselt kandideerinud üksnes Schengeni viisaruumi pääsemise pärast.

Põhjused, miks tullakse Eestisse õppima, on erinevad. Kõige levinumad põhjused on taskukohane õppemaks ja elamine, stipendiumivõimalused ning üldine turvaline elukeskkond. Üliõpilased nimetasid põhjustena ka ülikooli mainet, varasemat isiklikku kokkupuudet vahetusõpilase või -üliõpilasena, sõprade või õpetajate-õppejõudude soovitusi, õppekavade sisukust ja paindlikkust, ainulaadset spetsialiseerumisvõimalust ning oma valdkonnas üle maailma tuntud õppejõude. EMTA puhul nimetati korduvalt Eesti muusikute rahvusvahelist tuntuust.

Intervjuudel rõhutati, et Eesti meediaruumis ja avalikes sõnavõttudes võimenduv vastuseis ingliskeelsetele õppekavadele ja nn sisserändajatele loob kõrgkoolide jaoks keeruka olukorra, mis võib peletada head kandidaadid Eestist eemale. Kõrgkoolid ootavad, et ka ühiskonnas hakataks rahvusvahelistumist väärtustama.

2. Õppe eest tasumine

Õppe eest tasumine on kõigis kõrgkoolides reguleeritud ning kõrgkooli ja üliõpilase vahel sõlmitavas õppelepingus fikseeritud. Tasu suurus ja maksegraafikud on kõrgkooliti erinevad.

Valimi õppekavade tasumäärad (kõrgkoolide esitatud andmete põhjal)

Kõrgkool	Tasumäär valimi õppekavadel	Õppemaksusoodustused
EEK Mainor	4240€/aasta, millele lisandub õppeaasta alustamise tasu 400€ EL ja 800€ kolmanda riigi üliõpilasele aastas. Kolmandate riikide üliõpilased tasuvad kogu esimese aasta õppemaksu ette	Õppemaksu tasumiseks saab taotleda kõrgkooli stipendiume: välismaalastele on avatud magistriõppe stipendiumiprogramm, 2019. a kevadel on plaanis hakata pakkuma EEK Mainori edukalt õppiva üliõpilase stipendiumi.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	ELi üliõpilastele 600€/aasta ELi-välistele üliõpilastele 6000€/aasta	Bakalaureuseõppes antakse umbes 10% mitteeurooplastest üliõpilastest EMTA sihtstipendiume, mis katavad õppemaksust 25–50%.
Estonian Business School	Tallinnas 4400€-5200€/aasta Helsingis 6200€-7000€/aasta	Kõigil üliõpilastel on võimalik kandideerida EBSi stipendiumile, mis tagab igal õppeaastal õppemaksuvabastuse 24-le bakalaureuseõppe üliõpilasele ning 10-le magistriõppe üliõpilasele.
Tallinna Tehnikaülikool	3300€/aasta nominaalkoormusel Kolmandate riikide üliõpilased tasuvad kogu esimese aasta õppemaksu ette	10 BAK ja 3 MAG taseme üliõpilast saavad sihtstipendiume. Kavas stipendiumide arvu vähendada.
Tallinna Ülikool	3600€-4000€/aasta, millele lisandub 165€ juhendamistasu ja 242€ lõputöötasu	Sihtstipendiume ei ole. 2018/2019 määrati <i>ad hoc</i> stipendium ühele välisüliõpilasele.
Tartu Ülikool	3400€-4000€/aasta, arstiteaduses 11 000€/aasta	Magistritasemel on õppemaksust vabastatud keskmiselt 70% üliõpilastest, kuid kavas on stipendiumide pakkumist vähendada. Arstiteaduse õppekavadel stipendiumid puuduvad.

Uuringust nähtub, et avalik-õiguslike ülikoolide välisüliõpilastelt saadav tulu ei kata enamikul õppekavadel tegelikke kulusid täiel määral ning ülikoolid (nt EMTA) doteerivad välisüliõpilaste õpet muu õppetöö või teadus- ja arendustegevuse arvelt. Samas on mõnede õppekavade puhul välisüliõpilaste õpetamisega seotud otsene lisakulu ikkagi väiksem kui kõrgkooli teenitav tulu, mistõttu on välisüliõpilasi majanduslikult kasulik õpetada (nt TÜ Johan Skytte poliitikauuringute instituut).

Erakõrgkoolid EBS ja EEK Mainor pakuvad ainult tasulist õpet. Õppemaksu määrade kehtestamisel võetakse arvesse kõiki õppimise ja õpetamisega seotud kulusid, sh haldus- ja palgakulu. **Kõik** kõrgkoolid kinnitasid, et üliõpilaste makseraskuste korral rakendatakse paindlikku maksegraafikut ning õppemaksu tasumata jätmise tõttu ei eksmatrikuleerita välisüliõpilasi kergel käel.

3. Õppimine ja õpetamine

Intervjueeritud välisüliõpilased olid õppekavadega üldjuhul rahul. Nad tõid esile, et enamasti ületasid õppekavad nende ootusi (nt TalTechis, EMTAs). Välisüliõpilased väljendasid intervjuudes soovi olla rohkem kaasatud õppekavaarendusse.

Rahul ollakse ka õpetamisega. Üliõpilased leiavad, et õppejõud kasutavad uuenduslikke õppe-meetodeid, oskavad üliõpilasi kaasata ja juhendada, on loonud e-õppe toe jne. Paaril juhul mainiti siiski,

et kasutatakse ühekülgeid õpetamis- ja hindamismeetodeid ning õppekorralduslane infovahetus ja õppejõudude suutlikkus eri tasemega üliõpilasi kaasata ja motiveerida võiks olla parem. Probleemina nimetasid eri kõrgkoolide üliõpilased ingliskeelsete valikainete puudumist või nende nappust. Kõigi kõrgkoolide üliõpilased kiitsid võimalust õppejõududega personaalselt ja mitteametlikult suhelda.

Kõigi kõrgkoolide esindajad, sh nii õppejõud kui ka kohalikud ja välisüliõpilased, olid ühte meelt, et välisüliõpilaste osalus õppetöös tõhustab arutelusid ja parandab õppetöö kvaliteeti.

Eriti väärtuslikuks peeti kohalike ja välisüliõpilaste koosõpetamist, kus kasu on mõlemapoolne: välisüliõpilased avardavad eestlaste maailmapilti ja Eesti üliõpilased, kes üldjuhul ka töötavad, toovad õppetöösse praktilisi näiteid ning ühtlasi aitavad välisüliõpilastel kohalikku kultuuri mõista ja sellega kohaneda.

Intervjueeritud õppejõud kinnitasid, et nad on eri kultuuridest teadlikud ning saavutanud mitmekultuurilises õppekeskkonnas toimetulekuks piisava pädevuse. Enamasti on see pädevus saavutatud katse ja eksituse meetodil. Vajadus käsitleda poliitiliselt tundlikke teemasid, mille korral on eri riikidest pärit üliõpilased erinevatel seisukohtadel, on sundinud õppejõudusid mh kontrollima-korrigeerima viisi, kuidas nad õpetavad ja diskussioone juhivad. Ka õppematerjalid on kriitiliselt üle vaadatud. Samas püütakse eri osalisi mõistma panna, et arusaamad erinevadki riigiti.

Õppejõudude hinnangul valmistab neile rohkem raskusi toimetulek üliõpilaste tasemeerinevustega. Kuigi kõigi kõrgkoolide õppejõud kinnitasid, et üliõpilaste tase on aastatega oluliselt tõusnud, on tasemevahed siiski märgatavad ning seotud muu hulgas üliõpilaste koduriikide haridussüsteemide erinevustega. Vahed ilmnevad eelkõige reaalinete puhul.

Õpingute katkestamine (väljalangemus) on välisüliõpilaste puhul minimaalne ning seda ei peetud üheski kõrgkoolis oluliseks probleemiks.

Mitmes kõrgkoolis toodi esile spikerdamise ja plagiaadi teema laiemalt, millele juhtisid tähelepanu eeskätt välisõppejõud. Ühise tunnuseks ilmnes, et kõrgkoolides kasutatakse valdavalt plagiaadituvastusprogrammi URKUND ja enamasti on kokku lepitud reeglid, kuidas käituda loomevarguse juhtudega lõputööde puhul, kuid puuduvad selged käitumisjuhised, mida tuleks teha nende üliõpilastega, kes spikerdavad kontrolltöid tehes.

Õppematerjalid on üliõpilastele kättesaadavad nende õppekeeles ja üldjuhul sellega probleeme ei esine.

Õppejõudude hinnangul on üliõpilaste inglise keele oskus varieeruv ning keeletaseme tunnistused ei peegelda alati tegelikku olukorda. Üliõpilaste sõnul vajab suuremat tähelepanu ka õppejõudude inglise keele oskus, mis praegu on liialt variatiivne ja tekitab mõningate õppeainete sisu mõistmisel raskusi. Arusaamist raskendab mõnel juhul ka õppejõu aktsent.

Õppekorraldus on reguleeritud kõrgkoolide õppekorralduseeskirjades ning välisüliõpilastele tavaliselt mingeid erandeid ei tehta. Mõningatel juhtudel võetakse siiski arvesse näiteks usulisi erisusi.

Välisüliõpilaste õpirännet üldjuhul toetatakse ja üliõpilaste mobiilsusnäitajad on head. Peamiselt kasutatakse Erasmus+ ja Dora+ programmi. Harvemini on kõrgkoolid seadnud konkreetseid numbrilisi mobiilsuseesmärke ja loonud selleks mobiilsusaknaid.

Intervjuudest ilmnes, et üliõpilased on õpirände võimalustest teadlikud, kuid enamasti ei suutu nad õpirändesse eriti entusiastlikult. Põhjustena toodi, et õpe Eestis ongi nagu välisvahetus või et eelmisel õppeastmel on õpirände võimalusi juba kasutatud, aga ka seda, et Eesti ülikoolide tase on piisavalt kõrge, mistõttu pole mõtet kuhugi madalama tasemega ülikooli minna. Need, kes olid õpirände võimalusi kaalunud, olid kalkuleerinud, et õpirändesse minekuks vajaksid nad lisarahastust või peaksid kulusid kokku hoidma, sest stipendiumist õpirändeks ei piisa. Muret valmistas ka see, et välisvahetusest tagasi tülles ei pruugi enam saada ühiselamukohta.

Kõrgkoolid lähenevad vahetussemestri maksustamisele erinevalt: mõnel juhul ei küsita selle eest üldse raha, mõnel juhul peab üliõpilane maksma 50% õppemaksust ning mõnel juhul täisõppemaksu. Välisüliõpilaste rahvusvaheline mobiilsus on võrreldes koduüliõpilastega oluliselt aktiivsem. Aastatel 2014-2016 on kasvanud Erasmus+ õpirändes osalenud välisüliõpilaste osakaal 18%lt 28%le.

4. Välisüliõpilaste praktika ja tööle rakendumine

Praktika on enamikul vaadeldud õppekavadel kohustuslik. Kõigis kõrgkoolides töötavad nii ülikooli kui ka akadeemilise üksuse tasandil praktikakoordinaatorid, kes vahendavad praktikakohti ja nõustavad üliõpilasi praktika sooritamisel. Praktikakoha peavad üliõpilased endale tavaliselt ise leidma.

Välisüliõpilaste jaoks on nii praktikale kui ka tööle kandideerimisel suurim probleem eesti keele mittevaldamine.

Isegi rahvusvahelistes ettevõtetes on töökeel tihti eesti keel. Ettevõtete esindajate sõnul puudub välisüliõpilastel ka arusaam Eesti ettevõtluskeskkonnast ning praktikantide järeleaitamine on liialt ressursimahukas. Ettevõtjad ootavad, et kõrgkoolid valmistaksid üliõpilased juba enne praktikale saatmist Eesti ettevõtluskeskkonnas toimetulekuks ette. Osa kõrgkooli on selle tegevusega ka alustanud. Praktikad on võimalik Erasmus+ programmi raames teha ka välismaal. Osa üliõpilasi on praktika läbinud oma koduriigis (TLÜ BFM, TÜ arstiõpe).

Üldiselt ei tunneta Eesti kõrgkoolid rahvusvaheliste õppekavadega seoses vajadust koolitada tööjõudu Eesti tööturule. Pigem nähakse lõpetajates „Eesti saadikuid oma koduriigis“ või oma erialal tugevaid professionaale. Vastupidine on olukord EEK Mainoris, kus seos Eesti tööturu vajadustega on üks olulisimaid õppekavade arendamise ajendeid ja eesmärke.

Üliõpilastel pole välja kujunenud ühtset seisukohta, kas jääda peale lõpetamist Eestisse tööle või mitte. Näiteks on EMTA üliõpilased mõelnud jätkata Eestis magistri- või doktoriõppes, kuid töötamiseks peetakse Eesti palgataset liialt madalaks ja eesti keele oskuse nõuet liialt rangeks. EMTA hinnangul on välisüliõpilaste jäämine Eestisse viimastel aastatel kasvav trend. TÜ IT-erialade lõpetajad on Eesti tööturul enda jaoks juba väljundi leidnud, aga ka intervjuul osalenud teiste TÜ erialade üliõpilased soovivad jätkata õpinguid või alustada tööd Eestis: üheteistkümnest intervjuul osalenud filosoofia eriala ja Skytte instituudi üliõpilasest kümme avaldasid valmisolekut siduda oma tulevik Eestiga.

TÜ arstiõppe üliõpilased eelistavad peale lõpetamist naasta oma koduriiki.

Uuring „International Student Barometer“ (2018) osutab, et Eesti (välis)üliõpilased on maailma keskmisega võrreldes vähem rahul võimalustega omandada töökogemus õpingute ajal (57%, maailmas 68%) ning leida pärast lõpetamist tööd (69%, maailmas 78%). Informatsioon välismaalaste töö- ja praktikavõimaluste kohta Eestis on kesine ning seegi vähene ei jõua alati välisüliõpilasteni. Nii näiteks on info riikliku algatuse „Work in Estonia“ kohta küll olemas mitme kõrgkooli kodulehel, kuid ühelgi kohtumisel ei tulnud välja, et intervjuueeritavad oleksid sellest algatusest teadlikud või seda mingil moel kasutanud.

5. Üliõpilaste ja õppejõudude tugisüsteemid

Välisüliõpilastele on kõigis kõrgkoolides tagatud mitmekülgne nõustamine. Suurtes ülikoolides tegelevad nõustamisega nii üleülikoolilised keskused kui ka õppenõustajad akadeemilistes üksustes. Väikesed kõrgkoolid ei paku küll ise kõiki teenuseid (nt puudub psühholoogiline nõustamine), kuid üliõpilased hindavad seal individuaalset suhtlust ja kogukonnatunnet.

Enamik külastatud kõrgkoolidest korraldab õppeaasta alguses uutele välisüliõpilastele kõrgkooli ja Eesti elu tutvustavaid infopäevi. Lisaks toimuvad suurtes ülikoolides infopäevad akadeemilise üksuse

või õppekava tasandil. Kõrgkoolide teadlikkus ja teavitus nt siseministeeriumi kohanemisprogrammi kohta ei ole läbiv.

Nii TLÜs, TÜs kui ka EBSis on edukalt rakendatud tuutoriprogramme. EBSis aitavad tuutorid Eestisse saabunud üliõpilasi kohanemiskustete ja olmeküsimuste korral, nt käivad tuutorid vahetusüliõpilastel lennujaamas vastas, on abiks ühistranspordi kasutamisel ja majutuse korraldamisel. Iga tuutor tegeleb kuni viie välisüliõpilasega ning selle eest on võimalik saada vabaainepunkte või väikest stipendiumi. Ka suurte ülikoolide välisüliõpilased mainisid intervjuus, et alalised tuutorid hõlbustaksid nende sisseelamist. **Soovi kohalike üliõpilastega rohkem suhelda ja raskusi eestlastega kontakti leidmisel nimetasid kõigi kõrgkoolide välisüliõpilased, v.a EBSi omad.**

Välisüliõpilaste sõnul on nende suurimad probleemid elamispinna leidmine ja arstiabi kättesaadavus. Kuigi kõrgkoolid vahendavad oma veebilehtedel teavet perearstikeskustest, mis pakuvad teenuseid inglise keeles, olid kõigi kõrgkoolide välisüliõpilased pakutava teenusega rahulolematud. Perearsti nimistute liigne täituvus ja inglise keelt kõnelevate perearstide vähesus muudavad perearsti leidmise väga keeruliseks. Eesti keelt kõnelevate perearstide nimistusse on küll võimalik kergemini saada, aga seal tekitab keelebarjäär ületamatuid tõrkeid teenuse kasutamisel. **Kõrgkoolisene dokumentatsioon on kõikjal kättesaadav ka inglise keeles ning enamjaolt on kakskeelseks muudetud ka õppeinfo- (ÕIS) ja dokumendihaldussüsteemid.**

Kõik kõrgkoolid toetavad oma õppejõude õpetamisalaste sisekoolituste kaudu, kuid suur osa koolitusi on siiski eestikeelsed. Seetõttu ei ole välisõppejõududel neist abi.

Enamik kõrgkooli ei paku välisõppejõududele eraldi kohanemisprogramme: neile jagatakse jooksvalt infot vajaminevate teemade kohta.

Ülikoolid lähenevad üliõpilaste akadeemilisele järeleaitamisele erinevalt. Näiteks korraldatakse erialaseid ettevalmistuskursusi, tasandusõpet eesti- ja ingliskeelseid sissejuhatavaid kursusi, kasutatakse ka üliõpilastuutoreid. Viimase puhul töötab ülikooli esindajate sõnul selline süsteem tõhusamalt kui õppejõudude antavad tasanduskursused, sest üliõpilased suhtlevad omavahel pingevabamalt ja tulemused on tänu individuaalõppele paremad.

Kõigis kõrgkoolides on välisüliõpilastel võimalik õppida eesti keelt. Eesti keele kursusi pakutakse nii kohustusliku kui valikainena, mõningatel juhtudel ka lõimituna kultuurilooga. Näiteks TÜ üliõpilaste sõnul on keeleõpe mõjusam, kui seda võib võtta valik-, mitte kohustusliku ainena ning tulemust ei hinnata. Kuna eesti keel on raske, siis kardetakse, et hindeline arvestus võib mõjutada keskmist hinnet ja stipendiumi saamist, mistõttu jäetakse kursusele pigem minemata.

TLÜs ja TÜs pakutakse eesti keele õpet välisõppejõududele, TÜs ka välistöötajate pereliikmetele. TÜ hinnangul osaleb aastas kursustel ligikaudu 40 välisõppejõudu. **Suurtes ülikoolides on õppejõududel võimalik osaleda ka inglise keele kursustel, samuti korraldab EBS õppejõududele inglise keele õpet.**

Intervjuudest ilmsel, et kõrgkoolid ootavad eri teenuste pakkumisel suuremat tuge riigilt ja kohalikelt omavalitsustelt. Hea praktikana nimetati Tallinnas avatud rahvusvahelist maja. Nii Tartus kui ka Tallinnas tõstatub probleemina aeg-ajalt ka üliõpilaste ja õppejõudude rassiline diskrimineerimine, millele kõrgkoolid koostöös politseiga püüavad lahendust leida.

HEAD TAVAD NING SOOVITUSED JA JÄRELDUSED

Selles jaotises antakse ülevaade kõrgkoolide eneseanalüüsiaruannete ja intervjuude põhjal ilmnenuid parimatest tavadest, mis võiksid ka teistele Eesti kõrgkoolidele rakenduslikku huvi pakkuda. Samuti osutatakse parandamist vajavatele valdkondadele ja esitatakse soovitusi, millest saavad oma tegevuses lähtuda nii kõrgkoolid kui ka riik ja omavalitsused. Seevastu spetsiifilisemat laadi info tugevate külgede ja soovitude kohta on esitatud iga kõrgkooli peatüki alaosas.

Head tavad

- **Eesti ja välisüliõpilaste tasakaal.** TLÜ audiovisuaalse meedia õppekaval on väga hea arvuline suhe välismaalt ja Eestis pärit üliõpilaste vahel (Eesti ja välisüliõpilasi on enam-vähem võrdselt). Segarühmades õppimine võimaldab välisüliõpilastel paremini kohaneda, rikastab õppeprotsessi ning tagab rahvusvahelise õppekeskkonna eesti üliõpilastele.
- **Välisüliõpilaste kaasamine õppekavaarendusse.** TLÜs on välisüliõpilased kaasatud üliõpilasesinduse töösse ja õppe pidevasse arendamisse.
- **Rahvusvaheliste üliõpilaste toetamine Eestis kohanemisel.** EBS International Club aitab siia saabunud üliõpilastel kohaneda ja olmeküsimusi lahendada tuutorisüsteemi kaudu. Igal tuutoril on kuni viis välisüliõpilast ning nad saavad töö eest kas vabaainepunkte või väikest stipendiumi. Näiteks käivad tuutorid vahetusüliõpilastel lennujaamas vastas, õpetavad ühistranspordisüsteemi kasutama ning on abiks majutuse korraldamisel.
- **Mitmekeelne ja mitut valdkonda kattev õppeinfosüsteem.** EEK Mainori õppeinfosüsteem toimib kolmkeelsena ning suure hulga info (õppe-, administratiiv- ja finantsinfo) koondamine ühele platvormile on lihtsustanud nii õppejõu, tugipersonali kui ka üliõpilaste tööd.
- **Välisüliõpilaste mobiilsuse toetamine.** EBS on õppekavadesse tekitanud nn mobiilsusakna, kus üks semester koosneb ainult valikainetest. Selline mobiilsusaken teeb vahetussemestriks mineku üliõpilaste jaoks oluliselt lihtsamaks. EBSi õppekavad on üles ehitatud viisil, mis võimaldab võtta välisõpinguteks ühe semestri ja täita see väliskõrgkoolis võetud valikainetena. Õppekorraldus tagab selle, et kohustulikumad õppeained saab teha EBS-s ilma õpingute pikenemiseta.
- **Personaalse arengunõustamise programm üliõpilastele.** TÜ Euroopa Liidu – Venemaa uuringute õppekava arenguseminaris kasutatakse personaalset arengunõustamist, mille kaudu toetatakse ja jälgitakse üliõpilaste professionaalset arengut ning antakse selle kohta tagasisidet. Arengunõustaja aitab üliõpilastel planeerida tulevast karjääri, samuti on ta abiks praktikakoha otsimisel ning õpingute ja praktikakohas saavutatavate pädevuste seostamisel.
- **Hea ettevalmistus sisenemiseks tööturule.** EMTA välisüliõpilased läbivad esimesel semestril õppeaine „Ülikooliõpingud ja töömaailm“, mis tutvustab muusika- ja teatrivaldkonna tööturule sisenemise võimalusi, annab põhiteadmised ettevõtlusvormidest ning avab ettevõtliku käitumise ja ettevõtluse olemust.
- **Rahvusvahelistumisega seotud selge eesmärk.** Hea näide on EBS, kus on seoses rahvusvahelistumisega seatud väga konkreetne eesmärk: saada 2021. aastaks EQUISI akrediteering ja viia välisüliõpilaste osakaal 50%-ni. Selle eesmärgi saavutamise vajadust teadvustab kogu ülikoolipere.
- **Eesti keele õppe sidumine teise õppeainega.** EMTA õpetab alates 2018/2019. õppeaastast eesti keelt integreeritult kultuurilooga.
- **Välisüliõpilaste motiveerimine Eestisse tööle asumiseks.** IT-õppekaval kui Eestile olulisel erialal on enamiku TÜ välisüliõpilaste õppekulud kaetud ülikooli või ettevõtete stipendiumitega.
- **Õppejõududele kehtestatud inglise keele miinimumtaseme nõue.** TLÜs on rahvusvahelistel õppekavadel õpetavatele õppejõududele kehtestatud nõue osata inglise keelt vähemalt tasemel C1.

- **Sisukas vastuvõtuintervjuu.** EBSi üliõpilased hindavad kõrgelt Skype'i teel korraldatud vastuvõtuintervjuud, mis põhineb üliõpilase motivatsioonikirjal, annab võimaluse tutvuda ülikooli õppejõududega ning on üliõpilaste sõnul üks olulisi põhjuseid EBSi kasuks otsustamisel.
- **Hea koostöö praktikabaasidega.** TÜ IT-õppekavadel tehakse väga head koostööd praktikabaasidega. Näiteks meeldib IT tööstusmagistrantuuri meede paljudele ettevõtetele ja ka üliõpilastele ning tänu sellele on paljud õppekava läbinud välismaalased Eestisse tööle jäänud. Tööstusmagistrantuuri programmis toimub pool õppest ülikooli partnerettevõttes.
- **Nõustamiskeskus.** TalTechis on loodud *Help Desk*, kuhu üliõpilastel on võimalik pöörduda kõikide oma muredega.
- **Üliõpilaste perede toetamine.** TalTech nõustab põhjalikult üliõpilasi, kes soovivad koos perega Eestisse tulla.
- **Välisüliõpilaste majutus.** EEK Mainor võimaldab kõigile välisüliõpilastest esmakursuslastele koha üliõpilashostelis.
- **Rahvusvaheline maja.** Äsja avatud Tallinna rahvusvaheline maja hõlbustab välisüliõpilaste ja -õppejõudude ning nende perede kohanemist Eesti eluga.
- **Tasanduskursused üliõpilastele.** EBS pakub tuutorite ehk üliõpilaste antavaid matemaatika järeleaitamiskursusi. See võimaldab nõrgema tasemega üliõpilastel oma taset ühtlustada, ilma et ülikool kannaks liigseid kulusid ja tudeng tunneks lisapinget.

PARENDUSVALDKONNAD JA SOOVITUSED

Välisüliõpilaste lõimimine Eesti ühiskonda

- Välisüliõpilaste sõnul on neil raske Eesti ühiskonda sulanduda. Soovitav on võimaldada rahvusvahelistel üliõpilastel õppida senisest enam koos kohalikega, et nad kohaneksid paremini eesti kultuuriga ja looksid lihtsamini isiklike kontakte. Seda eesmärki on vaja õppetööd kavandades teadlikult silmas pidada (nt tasanduskursused, mida viivad läbi kohalikud üliõpilased või probleemõpe segarühmades).
- Välisüliõpilastele tuleks senisest enam pakkuda sotsialiseerumise võimalusi (nt üritused, kohalike tuutorlus). Samuti vajavad nad juba Eestisse saabumisel reaalseid kontakte potentsiaalsete tööandjatega ning neil tuleks aidata kontaktivõrgustikku luua kogu õppeprotsessi jooksul (nt organisatsioonide külastused, Eesti kultuuri/töömaastiku/*start-up*-päevad).
- Soovitav on kaaluda eesti keele õppe lisamist kõigisse rahvusvahelistesse õppekavadesse kohustusliku ainena koos keeleoskuse sihttaseme määramisega. Eesti keelt saab õpetada ka lõimituna mõne erialaainega.

Majutus, arstiabi, muud teenused

- Praeguse tagasiside põhjal tunnevad välisüliõpilased kõige rohkem puudust majutusega seotud tugiteenustest, vajades senisest palju suuremat tuge majutuskohtade leidmisel ja majutusvõimaluste väljaselgitamisel.
- Riigi ja omavalituste koostöös tuleks senisest palju rohkem tähelepanu pöörata sellele, et välisüliõpilastele oleks ingliskeelne esmatasandi arstiabi kättesaadav.
- Soovitav on, et igale välisüliõpilasele oleks kogu õpingute ajaks määratud appi keegi konkreetne inimene, nt Eesti tudeng, kes tuutorina oskab käsitleda elulisi teemasid, ja/või kõrgkooli välisüliõpilaste nõustaja, kes tunneb kogu õppeprotsessi. Oluline on jälgida, et välisüliõpilane teaks, kelle poole oma muredega pöörduda, ja ta ei peaks seda inimest ise süsteemist üles otsima.
- Tallinnas avatud rahvusvahelise maja eesmärk on nõustada Eestis elavaid välismaalasi nt pangakonto avamisel, perearsti teenuse kasutamisel, perega Eestisse kolimisel. Informatsiooni nende teenuste kohta võiksid kõrgkoolid välisüliõpilaste seas aktiivselt levitada.

Tugi õppejõududele

- Kõrgkoolid võiksid kaaluda senisest palju suuremat koostööd ühiste koolituste korraldamisel nii kohalikele õppejõududele, kes õpetavad välisüliõpilasi (ka eestikeelsed kursused), kui ka välisõppejõududele (inglisekeelsed kursused). Vajadus õpetamisoskusi arendavate ja mitmekultuurilise õpikeskkonna vajadustele keskenduvate koolituste järele on suur.
- Kõrgkoolis tööd alustavad välisõppejõud vajavad süsteemsemat tuge, et kohaneda kiiresti neid puudutavas informatsioonis. Kõrgkoolidel on soovitatav korraldada uutele välisõppejõududele senisest enam sisekoolitusi, mis annaksid ülevaate haridussüsteemist, õppetöö korraldusest, ainepunktidest, töömahust, töökultuurist jms.

Praktikaks ja tööks ettevalmistamine

- Välisüliõpilased ei ole rahul kõrgkooli toega praktika- ja töökohtade leidmisel. Kõrgkoolidel oleks soovitatav otsida lisavõimalusi, kuidas koostöös tööandjatega teha välisüliõpilastele konkreetseid praktikapakkumisi.
- Tööandjad ei ole rahul praktikale/tööle tulevate välisüliõpilaste eelteadmistega Eesti ettevõtluskeskkonnast. Kõrgkoolid peaksid üliõpilasi ettevõttepraktikaks paremini ette valmistama, nt andes neile ülevaate Eesti ettevõtluskeskkonnast, ettevõtlus- ja töökultuurist, ning vajaduse korral juhendama CV koostamist jne.
- Välisüliõpilased ei ole pakutavatest riiklikest teenustest piisavalt teadlikud. Riiklikult toetatud projekte (nt „Work in Estonia“) võiksid kõrgkoolid palju enam kasutada välisüliõpilastele töö- ja praktikakohtade otsimisel ja levitamisel.
- Senisest aktiivsemalt on vaja suurendada Eestis õppivate välisüliõpilaste teadlikkust võimalustest jääda Eestisse erialast tööd tegema. See on oluline iseäranis nendel erialadel, kus Eesti tööturul on suurem nõudlus. Soovitatav on teha aktiivsemat koostööd eri institutsioonide (PPA), riiklike algatuste elluviijate (nt „Work in Estonia“) ja ka kolmanda sektori organisatsioonidega (nt „Teeme ära!“, „Noored kooli“, Lift99).

Seos Eesti ühiskonnaga

- Vaja on mitmekülgsemat ja laiapõhjalisemat infovahetust Eesti kõrgkoolide ja tööandjate vahel. Nende erialade õppuritele, kus tööjõupuudus on eriti tuntav, tuleks anda selgemalt teavet tööturu ootuste kohta.
- Riigil peaks olema ingliskeelse õppe tuleviku kohta pikaajaline visioon. Ingliskeelsete õppekavade arendamisel on oluline tugineda ühiselt kokku lepitud arusaamisele ingliskeelse õppe kohast Eesti kõrgharidusmaastikul.
- Nii ülikooli kui ka riigi tasandil on soovitatav jõulisemalt edastada avalikkusele välisüliõpilaste ja -töötajate edulugusid.
- Ühiskonnas leviv vastuseis võõrkeelsele õppele võib ohustada välisüliõpilaste värbamist ja pärssida rahvusvahelise õppe arengut. Et seda ennetada, on vaja, et eri organisatsioonid teeksid omavahel rohkem koostööd.

JÄRELDUSED

Hindamistulemuste ülevaade osutab selgelt, et koos välisüliõpilaste arvu kasvuga on paranenud ka kõrgkoolide valmisolek ja oskus saada rahvusvahelise õppijaskonnaga hakkama. Praegune hindamine kinnitas suures osas juba varasemates uurimustes väljaõeldut: üliõpilased on õppe kvaliteediga üldiselt rahul, kuid probleemidena nähakse vähest kontakti kohalike üliõpilastega, samuti õppejõudude, aga ka üliõpilaste endi inglise keele oskuse variatiivsust. Raskused on seotud ka majutuse leidmisega, ingliskeelse arstiabi kättesaadavusega ning praktika- ja töövõimalustega. Kõrgkoolid ootavad riigilt ja omavalitsustelt suuremat tuge eri teenuste pakkumisel välisüliõpilastele ja -õppejõududele ning nende pereliikmetele. Tööandjad omakorda ootavad kõrgkoolidelt välisüliõpilaste paremat ettevalmistamist Eesti ettevõtluskeskkonna ja töökultuuri jaoks.

Võrreldes varasemate uuringutega on probleemina lisandunud ühiskonnas leviv negatiivne suhtumine ingliskeelsesse õppesse ja n-ö sisserändajatesse. Samas on kõrgkoolide rahvusvahelistumises näha väga suurt arengut ning leidub palju häid näiteid suurepäraste nõustamissüsteemide, õpetamiskogemuste, tööhõive jm kohta. Nii Eesti õppejõud kui ka üliõpilased kinnitasid, et mitmekultuuriline õppekeskkond on oluliselt parandanud arutelude taset ja õppe kvaliteeti. Eestisse tööle jäänud välisüliõpilased on olnud meie majanduse jaoks vajalik lisaressurss. Vajalik on jõuda riiklikul tasemel kokkuleppele ingliskeelse õppe tuleviku osas.

Siinest ülevaatest ilmneb, et kõrgkoolide rahastamine ja üliõpilastelt võetava õppeteenustasu kujunemine on paljuski juhuslik ega kata enamikul juhtudel avalik-õiguslikes ülikoolides õpetamisega seotud tegelikke kulusid. Lisaks pakutakse välisüliõpilastele ülikoolide enda eelarvest õppeteenustasu katvaid sihtstipendiume. Seega toimub ingliskeelsetel õppekavadel õpetamine suures osas muu õppe- ja teadustegevuse arvelt. Samas võib ingliskeelse õppe kaudu saadav lisaväärtus – rahvusvaheline õpikeskkond eesti üliõpilastele, mis on piisavalt atraktiivne, et hoida noori Eestis; andekad välisüliõpilased õppimas ja erialadel, mille lõpetajate järele on tööturul suur vajadus – olla kordades suurem selle rakendamiseks vajalikest kuludest.

Eestikeelse kõrghariduse jätkusuutlikkuse tagab see, mil määral suudame olla konkurentsivõimelised rahvusvaheliselt. Sama oluline on sihipäraselt tegelda eesti teaduskeele edendamisega ning muuta eesti keelt ja kultuuri õpe atraktiivseks nii siia saabunud välisõppejõududele kui välisüliõpilastele.

